

**SEDATIV DORI VOSITALARINING FARMAKOLOGIK
XUSUSIYATLARI VA ULARNING MARKAZIY NERV TIZIMI
FAOLIYATINI BOSHQARISHDAGI AHAMIYATI**

Xakimova Farog'atxon Nuriddin qizi

Farg'ona shahar Abu Ali Ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi

Umumkasbiy fanlar o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada sedativ dori vositalarining farmakologik xususiyatlari, ta'sir mexanizmlari va klinik amaliyotdagi ahamiyati yoritilgan. Sedativ preparatlarning markaziy nerv tizimiga ta'siri, ularning qo'llanilish sohalari, afzalliklari hamda nojo'ya ta'sirlari tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy tibbiyotda stress, nevroz va uyqu buzilishlarini davolashda sedativ preparatlardan oqilona foydalanish masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: sedativ preparatlar, farmakologiya, markaziy nerv tizimi, uyqusizlik, stress, nevroz, trankvilizatorlar, fitopreparatlar.

**PHARMACOLOGICAL PROPERTIES OF SEDATIVE DRUGS AND
THEIR IMPORTANCE IN THE CONTROL OF THE ACTIVITY
OF THE CENTRAL NERVOUS SYSTEM**

Annotation: This article discusses the pharmacological properties, mechanisms of action and importance of sedative drugs in clinical practice. The effect of sedative drugs on the central nervous system, their areas of application, advantages and side effects are analyzed. Also, the issues of rational use of sedative drugs in the treatment of stress, neurosis and sleep disorders in modern medicine are considered.

Keywords: sedative drugs, pharmacology, central nervous system, insomnia, stress, neurosis, tranquilizers, phytopreparations.

Kirish

Inson salomatligini saqlashda markaziy nerv tizimining normal faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy hayot tarzining jadallashuvi, ruhiy zo'riqishlar, stress va emotsional yuklamalarning ortishi nerv tizimi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bunday holatlarda sedativ dori vositalari keng qo'llaniladi. Sedativ preparatlar asab tizimining ortiqcha qo'zg'aluvchanligini kamaytirib, tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi. Ular psixoemotsional holatni me'yorlashtirish, uyqu sifatini yaxshilash va organizmning moslashuvchanlik imkoniyatlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Sedativ dori vositalarining umumiy tavsifi

Sedativ preparatlar markaziy nerv tizimiga ta'sir qilib, qo'zg'alish jarayonlarini susaytiruvchi vositalar hisoblanadi. Ularning asosiy maqsadi bemorda tinchlanish hissini hosil qilish va asabiy zo'riqishni kamaytirishdan iborat.

Sedativ preparatlar quyidagi guruhlariga bo'linadi:

- O'simliklardan olingan sedativlar;
- Brom preparatlari;
- Kombinatsiyalangan sedativ vositalar;
- Trankvilizatorlar;
- Ayrim uyqu dorilari.

Ularning ta'siri preparatning kimyoviy tarkibi va farmakologik xususiyatlariga bog'liq.

Sedativ preparatlarning ta'sir mexanizmi

Sedativ vositalar bosh miya po'stlog'i va po'stloqosti markazlari faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Natijada nerv impulslarining uzatilishi sekinlashadi va psixoemotsional zo'riqish kamayadi.

Sedativ preparatlar:

- Ruhiy taranglikni kamaytiradi;
- Qo'rquv va bezovtalik hissini pasaytiradi;
- Uyquga ketishni osonlashtiradi;
- Vegetativ nerv tizimi faoliyatini me'yorlashtiradi.

Ayrim preparatlar gamma-aminomoy kislota (GAMK) tizimi orqali ta'sir qilib, markaziy nerv tizimida tormozlanish jarayonlarini kuchaytiradi.

Sedativ preparatlarning klinik qo'llanilishi

Sedativ vositalar turli kasallik va holatlarda qo'llaniladi:

Nevrozlar

Nevrozlarda bemorlarda asabiylik, tez jahllanish va emotsional beqarorlik kuzatiladi. Sedativ preparatlar ushbu belgilarni kamaytirishga yordam beradi.

Uyqu buzilishlari

Uyqusizlik zamonaviy jamiyatning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Sedativ preparatlar uyquga ketishni yengillashtirib, uyqu sifatini yaxshilaydi.

Stress holatlari

Stress organizmning fiziologik va psixologik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Sedativ preparatlar stressga javob reaksiyalarini yumshatishga yordam beradi.

Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari

Ba'zi funksional yurak kasalliklarida sedativ vositalar yurak urishining tezlashishi va vegetativ buzilishlarni kamaytiradi.

Sedativ preparatlarning afzalliklari

Sedativ vositalarning afzalliklari quyidagilardan iborat:

Psixoemotsional holatni yaxshilaydi;

Stressga chidamlilikni oshiradi;

Uyqu sifatini yaxshilaydi;

Asab tizimining ortiqcha qo'zg'alishini kamaytiradi;

Reabilitatsiya jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydi.

O'simlik asosidagi preparatlar nisbatan xavfsiz bo'lib, amaliyotda keng qo'llaniladi.

Nojo'ya ta'sirlari va ehtiyot choralari

Har qanday farmakologik vosita kabi sedativ preparatlar ham nojo'ya ta'sirlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-Uyquchanlik;

-Bosh aylanishi;

-Holsizlik;

-Diqqatning pasayishi;

-Ish qobiliyatining vaqtincha susayishi.

Ba'zi kuchli preparatlar uzoq muddat qabul qilinganda qaramlik chaqirishi mumkin. Shu sababli sedativ vositalarni faqat shifokor tavsiyasiga ko'ra qabul qilish tavsiya etiladi.

Zamonaviy tibbiyotda sedativ preparatlarning o'rni

Bugungi kunda sedativ vositalar nevrologiya, terapiya, psixiatriya va kardiologiya amaliyotida keng qo'llanilmoqda. Ular kompleks davolashning muhim tarkibiy qismi bo'lib, bemorning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Farmatsevtika sanoatining rivojlanishi natijasida samaradorligi yuqori va xavfsizligi yaxshilangan yangi avlod sedativ preparatlari ishlab chiqilmoqda.

Xulosa

Sedativ dori vositalari markaziy nerv tizimi faoliyatini me'yorlashtirishda muhim o'rin tutadi. Ular stress, nevroz, uyqusizlik va emotsional zo'riqish bilan bog'liq holatlarni bartaraf etishda samarali hisoblanadi. Sedativ preparatlardan oqilona foydalanish bemorlarning ruhiy va jismoniy salomatligini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ularni qo'llashda shifokor tavsiyalariga amal qilish va nojo'ya ta'sirlarni hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Farmakologiya. Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. Toshkent, 2023.

2.Klinik farmakologiya. Toshkent, 2022.

3.Normal fiziologiya. Toshkent, 2023.

4. Nevrologiya asoslari. Toshkent, 2022.
5. WHO Guidelines for Mental Health and Pharmacological Therapy, 2024.
6. Goodman & Gilman's The Pharmacological Basis of Therapeutics, 14th Edition.
Katzung B.G. Basic and Clinical Pharmacology, 2024.